

БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсрууллаа.

Монгол Улсын санхүүгийн систем нь уламжлал ёсоор банк давамгайлсан бүтэцтэй хэвээр байгаа бөгөөд Монголбанкны 2024-2025 оны статистик мэдээллээр банкны системийн нийт актив 60 их наяд төгрөгөөс давж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний ихээхэн хэмжээнд хүрсэн байна. Энэ нь санхүүгийн зуучлалын үндсэн үүргийг банкууд гүйцэтгэж байгааг илтгэж байгаа боловч нөгөө талаас санхүүгийн зах зээлийн бүтэц хангалттай төрөлжөөгүй, капитал зах зээл, ялангуяа бондын зах зээл сул хөгжсөн хэвээр байгааг харуулж байна.

ҮСХ-ны болон Монголбанкны мэдээллээс харахад банкны активын дийлэнх хэсэг нь богино болон дунд хугацааны зээл хэлбэрээр байршиж байгаа бөгөөд урт хугацааны санхүүгийн хэрэгсэлд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтын эзлэх хувь хязгаарлагдмал байна. Энэ нь эдийн засгийн урт хугацааны өсөлтийг дэмжих дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн томоохон төслүүдийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг хязгаарлаж байна.

Олон улсын валютын сангийн Монгол Улсад хийсэн сүүлийн үнэлгээнд санхүүгийн системийн гүнзгийрэл хангалтгүй, банкны салбарын давамгайл байдал өндөр хэвээр байгааг онцолж, капитал зах зээлийг хөгжүүлэх нь макро санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх чухал нөхцөл болохыг тэмдэглэсэн. Дэлхийн банкны судалгаанд мөн адил банк давамгайлсан эдийн засагт бондын зах зээлийг хөгжүүлэх нь урт хугацааны санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бий болгож, эдийн засгийн савлагааг бууруулах ач холбогдолтойг дурдсан байдаг.

Монгол Улсын хувьд дотоодын бондын зах зээлийн хэмжээ дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 15-20 хувьд хүрэхгүй байгаа нь бүс нутгийн орнуудтай харьцуулахад доогуур үзүүлэлт юм. Жишээлбэл, Малайз Улсад бондын зах зээл ДНБ-ий 90 гаруй хувь, БНСУ-д 130-140 хувь, Тайланд Улсад 80 орчим хувьд хүрсэн нь санхүүгийн зах зээлийн гүнзгийрлийг илтгэж байна.

Орон нутгийн түвшинд бондын зах зээл бодитоор бүрэлдээгүй, аймаг, орон нутгууд дотоодын зах зээлээс урт хугацааны санхүүжилт татах боломж хязгаарлагдмал хэвээр байгаа нь төсвийн төвлөрсөн хамаарлыг бууруулах бодлогын хэрэгжилтэд саад болж байна. Төсвийн төвлөрөл өндөр хэвээр байгаа энэ нөхцөлд орон нутгийн өөрийн санхүүгийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх шаардлага бодитоор үүсээд байна.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах замаар “төсвийн жилд орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт орлого төвлөрүүлдэг аймгийн гаргасан үнэт цаас”-ын хүүгийн орлогыг татвараас чөлөөлөх бодлого хэрэгжихээр тусгагдсан боловч уг бодлогын бодит үр нөлөө нь хөрөнгө оруулагч талд, өөрөөр хэлбэл эрэлтийн талд дэмжлэг бий болгохоос шууд хамаарах юм.

Гэвч Банкны тухай хуульд заасан үнэт цаас эзэмшихтэй холбоотой зохицуулалт нь арилжааны банкуудын хөрөнгө оруулалтын бүтэц, боломжийг тодорхой хэмжээнд хязгаарлаж, дээрх төрлийн орон нутгийн үнэт цаасыг банкны хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэлд тодорхой, ойлгомжтой байдлаар хамруулах эрх зүйн

зохицуулалт дутмаг байгаа нь орон нутгийн бондын зах зээлийн эхний шатанд шаардлагатай эрэлтийг бүрдүүлэхэд саад болж байна.

Олон улсын туршлагаас үзэхэд банк болон институцийн хөрөнгө оруулагчид орон нутгийн бондын зах зээлийн үндсэн оролцогчид байдаг. АНУ-д “municipal bond”-ын зах зээлийн хэмжээ 2024 оны байдлаар 4 их наяд ам.доллараас давж, арилжааны банк, даатгалын компани, тэтгэврийн сангууд гол хөрөнгө оруулагч болж оролцож байна. Энэ нь орон нутгийн дэд бүтцийн санхүүжилтийг зах зээлийн механизмаар тогтвортой хангах боломжийг бүрдүүлсэн байна.

БНСУ-д орон нутгийн бондын зах зээлийг хөгжүүлэх хүрээнд банк болон институцийн хөрөнгө оруулагчдын оролцоог бодлогоор дэмжиж, санхүүгийн хэрэгслийн төрөлжилтийг нэмэгдүүлсний үр дүнд орон нутгийн санхүүжилтийн бүтэц сайжирч, банкны актив урт хугацааны хөрөнгө оруулалтаар нэмэгдсэн байна.

Монгол Улсын хувьд арилжааны банкуудын активын хэмжээ өндөр, урт хугацааны санхүүгийн хэрэгслийн эрэлт өсөн нэмэгдэж байгаа энэ нөхцөлд орон нутгийн бонд нь шинэ хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл болох бодит боломж юм. Иймд банкны салбарын оролцоог бодлогоор дэмжихгүйгээр орон нутгийн бондын зах зээл бодитоор үүсэх боломж хязгаарлагдмал хэвээр байх эрсдэлтэй байна.

Иймд Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулж, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 21.17-д заасан “төсвийн жилд орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт орлого төвлөрүүлдэг аймгийн гаргасан үнэт цаас”-ыг банкны үнэт цаасны үйл ажиллагаанд хамруулах замаар арилжааны банкуудын оролцоог нэмэгдүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлагатай гэж үзэж байна.

Энэхүү хуулийн төсөл батлагдсанаар арилжааны банкуудын хөрөнгийн зах зээлд оролцох боломж нэмэгдэж, орон нутгийн бондын зах зээлийн анхны эрэлт бий болох, санхүүгийн зах зээлийн гүнзгийрэл нэмэгдэх, аймаг, орон нутаг дотоодын зах зээлээс урт хугацааны санхүүжилт татах боломж бүрдэх, дэд бүтцийн болон үйлдвэрлэлийн төслүүдийн санхүүжилт сайжрах, эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдэх эерэг үр нөлөө бий болно гэж үзэж байна.

Түүнчлэн энэхүү хуулийн төсөл нь Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй уялдаатайгаар хэрэгжих бөгөөд татварын хөнгөлөлтөөр бий болсон хөрөнгө оруулалтын сонирхлыг бодит санхүүгийн урсгал болгон хувиргах механизмын нэг хэсэг болно.

Хуулийн төсөл нь банкны салбарын эрсдэлийн удирдлагад сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй бөгөөд Монголбанк болон холбогдох зохицуулагч байгууллагын хяналтын хүрээнд, тодорхой шалгуур, хязгаарлалтын дор хэрэгжих боломжтой юм.

Иймд орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, санхүүгийн бие даасан байдлыг нэмэгдүүлэх, хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, банкны салбарын хөрөнгө оруулалтын бүтэц, үр ашгийг сайжруулах зорилгоор Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Тус хуулийн төслийн зорилго нь арилжааны банкуудын хөрөнгө оруулалтын боломжийг оновчтой өргөжүүлэх, орон нутгийн бондын зах зээлийн анхны эрэлтийг бий болгох, санхүүгийн зах зээлийн гүнзгийрлийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн урт хугацааны санхүүжилтийн эх үүсвэрийг төрөлжүүлэхэд оршино.

Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлээр банкны үнэт цаасны үйл ажиллагаанд Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 21.17-д заасан “төсвийн жилд орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт орлого төвлөрүүлдэг аймгийн гаргасан үнэт цаас”-ыг хамруулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэхээр тусгасан.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар арилжааны банкуудын хөрөнгийн зах зээлд оролцох боломж нэмэгдэж, орон нутгийн бондын зах зээлийн анхны эрэлт бий болох, санхүүгийн зах зээлийн гүнзгийрэл нэмэгдэх, аймаг, орон нутаг дотоодын зах зээлээс урт хугацааны санхүүжилт татах боломж бүрдэх, улмаар дэд бүтцийн болон үйлдвэрлэлийн төслүүдийн санхүүжилт сайжрах, эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдэх эерэг үр нөлөө бий болно.